

BANDIRMA MÜZESİ'NDE BULUNAN ERKEN BİZANS DÖNEMİ SİKKELERİ

Mehmet Kayhan MURAT*

ÖZ

Bu çalışmayı Bandırma Müzesi envanterine 2003-2024 yılları arasında kaydedilen Erken Bizans Dönemi sikkeleri oluşturmaktadır. Bandırma Müzesi envanterinde bulunan 1657 sikkeden 51'i Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Sikkeler müzeye satın alma, hibe ve zor alım yöntemleri ile kazandırılmıştır. Çeşitli yöntemlerle müzeye kazandırılan sikkelerin buluntu yerleri kesin olarak bilinmemektedir. Çalışmada incelenen 51 sikke MS 491 ile MS 842 yılları arasında darp edilmişlerdir. Sikkeler 11 farklı imparatoru ve 5 farklı darphaneyi temsil etmektedir. Sikkelerin en erken tarihlisi *Anastasius* Dönemi'ne (MS 491-518) en geç tarihlisi *Theophilos* Dönemi'ne (MS 829-842) aittir. *Konstantinopolis*, *Thessalonika*, *Nikomedia*, *Kyzikos* ve *Antiokhia* darphanelerinde basılan sikkelerden en fazla sikke *Konstantinopolis* darphanesine aittir. *Solidus*, *hexagram*, *folllis*, yarım *folllis*, *decanummium* ve *pentanummium* olmak üzere 6 birimde darp edilen sikkelerden 2'si altın, 1'i gümüş ve geri kalan 48'i bronzdur. İncelediğimiz sikkeler Bandırma civarında bulunan kazılarda, müzelerde ve koleksiyonerlerdeki yayını yapılan Erken Bizans Dönemi sikkeleri ile dönem, darphane ve birim yönünden karşılaştırılmıştır. Böylelikle dönemin sikke dolaşım yoğunluğu ve darphane ağlarının daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Bizans, Sikke, Bandırma

EARLY BYZANTINE PERIOD COINS FOUND IN BANDIRMA MUSEUM ABSTRACT

This study consists of Early Byzantine Period coins recorded in the Bandırma Museum inventory between 2003-2024. 51 of the 1657 coins in the Bandırma Museum inventory date back to the Early Byzantine Period. The coins were brought to the museum through purchase, donation and forced acquisition methods. The exact locations of the coins brought to the museum through various methods are not known. The 51 coins examined in the study were minted between 491 AD and 842 AD. The coins represent 11 different emperors and 5 different mints. The earliest of the coins belongs to the Period of Anastasius (491-518 AD) and the latest to the Period of Theophilos (829-842 AD). Of the coins minted in the mints of *Constantinople*, *Thessalonica*, *Nicomedia*, *Cyzicus* and *Antioch*, the largest number of coins belong to the *Constantinople* mint. Of the coins minted in 6 units, namely *solidus*, *hexagram*, *folllis*, half *folllis*, *decanummium* and *pentanummium*, 2 are gold, 1 is silver and the remaining 48 are bronze. The coins we examined were compared with the Early Byzantine Period coins published in excavations, museums and collectors around Bandırma in terms of period, mint and unit. In this way, it was aimed to better understand the coin circulation density and mint networks of the period.

Keywords: Byzantium, Coin, Bandırma

1. Giriş

Bandırma Müzesi envanterine kayıtlı 1657 sikke bulunmaktadır¹. Müze envanterindeki sikkeler müzeye kazı, satın alma, müsadere ve hibe yolları ile kazandırılmıştır. Envanterde bulunan sikkelerin 98'i *Daskyleion*, *Kyzikos*, *Zeytinliada* ve Müze kurtarma kazılarından ele geçmiştir. Geri kalan 1559 sikke ise satın alma, müsadere ve hibe yöntemleri ile müze envanterine

Gönderilme Tarihi: 14 Ekim 2024

Kabul Tarihi: 23 Aralık 2024

* Dr. Öğr. Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, KARS; ORCID: 0000-0001-5314-6108, E-posta: kyhmrt@gmail.com

¹ Bu çalışma Bandırma Müzesi'nden alınan izin ile 2024 yılı içerisinde müzede sikkeler üzerinde yapılan çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bandırma müzesi yetkililerine desteklerinden ötürü teşekkürlerimi sunarım.

dâhil edilmiştir. Müzedeki sikkelerin buluntu yerleri hakkında çok fazla bilimiz yoktur. Fakat Bandırma'nın bulunduğu konum göz önünde bulundurulduğunda, sikkelerin genel çoğunluğunun *Mysia ve Troas* bölgeleri sınırları içerisinde yer alan yakın civarda bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Bandırma'nın çevresinde başta *Kyzikos* olmak üzere birçok antik kentin varlığı bu düşüncemizi desteklemektedir (Harita 1).

Harita 1: Bandırma Yakınındaki Antik Kentler (Corpus-Nummorum)

2. Erken Bizans Dönemi Sikkeleri

Müzedeki farklı dönemlere ait sikkelerin 51 âdetini Erken Bizans Dönemi sikkeleri oluşturmaktadır. Erken Bizans Dönemi ayrımı yapılırken *Anastasius*'tan (MS 491-518) *Theophilos*'a (MS 829-842) kadar olan dönemdeki sikkeler incelenmiştir. İncelenen sikkeler müze envanterine 2003 ile 2024 yılları arasında kaydedilmiştir. Yukarıda değinilen yöntemler ile müzeye kazandırılan sikkelerin buluntu yerleri belli değildir. Fakat müzeye kazandırılan sikkeler, şahısların müze yetkililerine verdiği bilgilere göre yakın bölgelerde bulunmuştur.

İncelenen 51 sikkenin 49'unun imparatoru tespit edilmiş, 2'sinin imparatoru sikkelerdeki bozulmadan dolayı tespit edilememiştir (Tablo 1). Buna göre sikkeler 11 farklı imparatorun egemenlik yıllarında darp edilmiştir. Sikkelerin en erken tarihli *Anastasius*, en geç tarihli ise *Theophilos* Dönemi'ne aittir. Sayısal dağılıma baktığımızda en fazla sikkeye sahip imparator II. *Iustinus* (MS 565-578) olup imparatora ait katalogda 9 sikke yer almaktadır. Katalogda en az sikkeye sahip imparator 1 adet ile IV. *Leon*'dur (MS 775-780). İmparatorlara göre sikkelerin dönemsel dağılımında sayısal çoğunluğun *Heraclius* Dönemi'ne (MS 610-641) kadar daha fazla olduğunu görmekteyiz. Katalogdaki sikkelerin 40'ı *Heraclius* ve öncesi dönemlere aitken, 9'u Erken Bizans Dönemi'nin son yıllarına aittir.

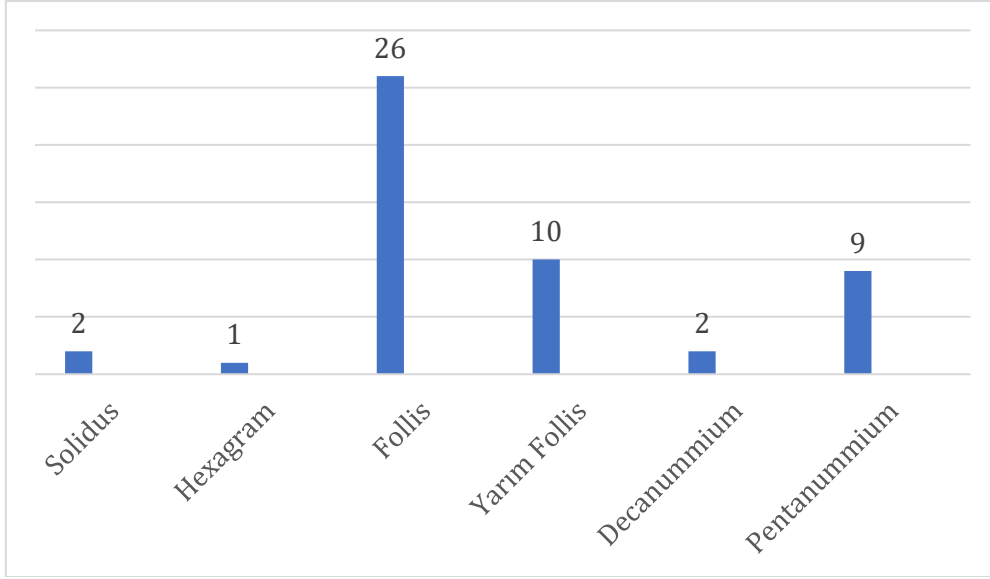
Çalışmada incelenen 51 sikkeden 47'sinin darphanesi tespit edilmiş, 4 sikkenin ise kondisyonlarının kötü olması sebebi ile darphane tespiti yapılamamıştır. Buna göre sikkeler 5 farklı

darphaneyi temsil etmektedir (Tablo 1). Bu darphaneler *Thessalonika*, *Konstantinopolis*, *Nikomedia*, *Kyzikos* ve *Antiokhia*'dır. Darphaneler arasında en fazla sikke 29 adet ile *Konstantinopolis*'e aitken, en az sikke 1 adet ile *Antiokhia* darphanesine aittir. *Konstantinopolis* darphanesi sikkelerinin sayıca fazla olması kentin imparatorluğun başkenti ve imparatorluğun doğusuna sikke basmayla yükümlü olmasıyla alakalıdır.

Darphane	CON	TES	NIKO	SMK	ANT	Belirsiz	Toplam
<i>Anastasius</i>	1					1	2
<i>I. Iustinus</i>	6						6
<i>I. Iustinianus</i>	2		2			1	5
<i>II. Iustinus</i>	2	1	2	4			9
<i>II. Tiberius</i>	2		2				4
<i>Mauricius Tiberius</i>	1		1		1		3
<i>Focas</i>	2	1	1	1			5
<i>Heraclius</i>	4			1			5
<i>IV. Leon</i>	1						1
<i>V. Leon</i>	3						3
<i>Theophilus</i>	5						5
Belirsiz				1			1
Toplam	29	2	8	7	1	2	49

Tablo 1: Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinin imparatorlara ve darphanelere göre dağılımı.

Katalogda yer alan sikkeler altın (2), gümüş (1) ve bronzdan (48) darp edilmiştir. Sikkeler *solidus*, *hexagram*, *follis*, yarım *follis*, *decanummium* ve *pentanummium* birimlerinde basılmışlardır (Grafik 1). Sikkelerin birimlerine baktığımızda en fazla görülen birim 26 sikkede ile *follis*, en az ise 1 sikkede görülen *hexagram* birimidir.

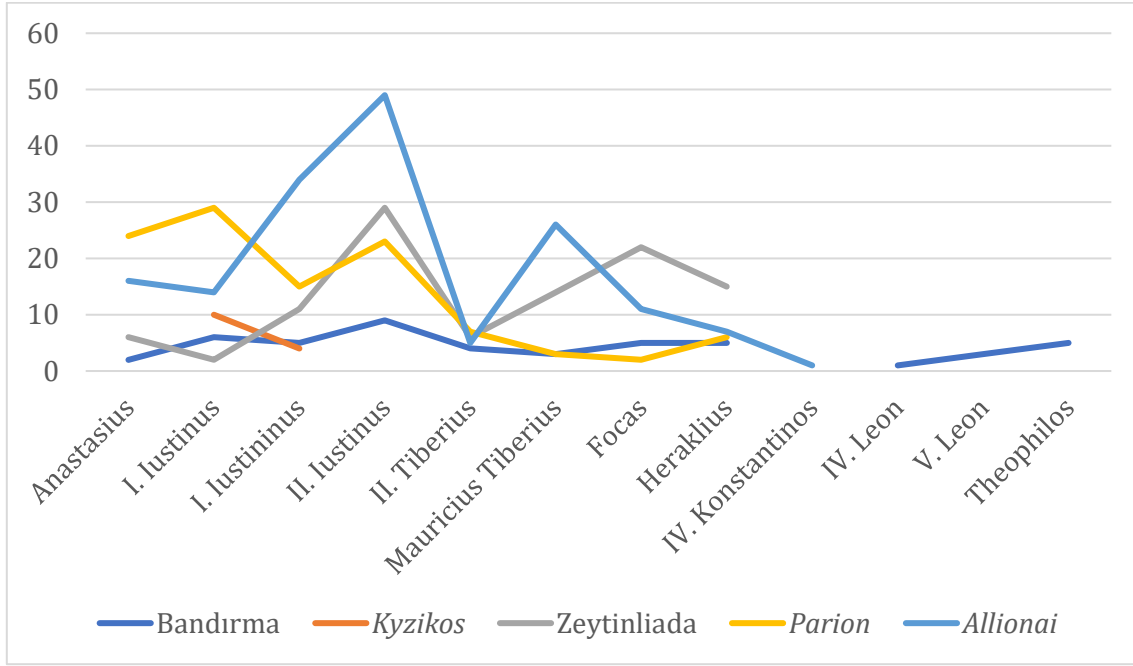

Grafik 1: Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinin birimlere göre dağılımı.

Bandırma Müzesi'ndeki Erken Bizans Dönemi sikkelerinin tiplerine baktığımızda dönemin sikke ikonografisi ile uyumlu olduğu görülmektedir. Sikkelerin ön yüzlerinde imparator, imparatorların ailelerinden bireyler ve imparatorlara ait monogramlar betimlenmiştir. Arka yüz tiplerinde ise yine dönem özelliklerini gösteren tipler yer almaktadır. Kat. No. 1 de yer alan *solidus* birimindeki sikkede *Victoria*'ya, yine aynı birimdeki Kat. No. 35 ve *hexagram* birimindeki Kat. No. 36'daki sikkelerde potent haç görülmektedir. Kat. No. 44-48'deki sikkelerin arka yüzlerinde lejant yer alırken geri kalan sikkelerin tümünde sikke birimlerini belirten harf ve sembollere yer verilmiştir.

Bandırma Müzesi'nde yer alan Erken Bizans Dönemi sikkelerini civar kazılarda bulunan ve yayını yapılan sikkeler ile karşılaştırmamız önemli sonuçlar verecektir. Bandırma'nın konumu düşünüldüğünde en yakın kent olan *Kyzikos*'da yapılan kazılarda farklı yıllarda toplam 16 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi ele geçmiştir (Köker, 2007, s. 312; Murat, 2024, s. 80-81). *Kyzikos* kazılarında ele geçen sikkeler Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleri ile benzer darphane ve birimleri göstermektedir. Yine Bandırma'ya en yakın arkeolojik alanlardan olan Zeytinliada Meryem Ana Manastırı'nda yapılan kazılarda 3 farklı alanda toplam 103 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi yayımlanmıştır (Murat, 2023a, s. 295-300; Murat, 2023b, s. 512-516; Murat, 2023c, s. 445-463). Zeytinliada kazısından ele geçen sikkelerde *Konstantinopolis* darphanesinin temsili ve sikkelerin imparator dağılımlarında erken dönemlerdeki sayıca fazlalık ve sikke birimleri Bandırma Müzesi sikkeleri ile benzerlik göstermektedir. *Parion* kazılarında ele geçen sikkelere baktığımızda Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinin gösterdikleri dönem, darphane ve birim yoğunlukları görülmektedir (Oyarçin, 2020, s. 619-628). Bir diğer kent olan *Allionai* kazılarının 1998, 1999, 2000 ve 2001 yılları sezonlarında 163 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi tespit edilmiştir (Tekin vd. 2012, s. 347-401; Tekin vd. 2013, s. 299-301; Tekin vd. 2014, s. 293-336; Tekin vd. 2016, s. 117-146). *Allionai* kazılarında ele geçen Erken Bizans Dönemi sikkelerinde görülen erken dönemlerdeki sayıca fazlalık Bandırma Mü-

zezi sikkelerinde de görülmektedir. Bunun yanı sıra *Allionai* sikkelerindeki darphane yoğunlukları ve sikke birimleri de Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleri ile benzerdir (Grafik 2). Bandırma civarında olan yukarıda kentler dışında bölgeye yakın sayılabilecek Phrygia Bölgesi kentleri sikkelerine baktığımızda incelediğimiz sikkeler ile benzerlikler söz konusudur (Demirel Gökalp, 2017a, s. 379-393). Bu benzerlikler dönemsel sikke yoğunluğu, darphane ağları ve sikke dolaşımlarının ortak özellikleri göstermesidir.

Grafik 1: Bandırma Müzesi ile Kyzikos, Zeytinliada, Parion ve Allionai kazıları Erken Bizans Dönemi sikkelerinin imparatorlara göre karşılaştırması.

Müze sikkelerine baktığımızda ise Manisa Müzesi'nde bulunan ve yayını yapılan Bizans sikkelerinden 126 âdeti Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir (Ünal, 2012a, s. 16-59). Manisa Müzesi'ndeki sikkelerin dönem yoğunluğuna baktığımızda Bandırma Müzesi'ndeki sikkeler ile benzer olarak imparatorluğun erken dönemlerinde bir yoğunluk görülmektedir. Bunun yanı sıra sikkelerin darphanelerinde incelediğimiz sikkelerde olduğu gibi *Konstantinopolis* darphanesinin sikke temsil oranının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Sikkelerin birimlerinde ise Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinde olduğu gibi, Manisa Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinde de *follis* birimin en çok tercih edilen birim olduğu belirlenmiştir.

Bilecik Müzesi'nde yer alan bronz Bizans sikkeleri üzerinde yapılan çalışmada ise 22 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi tespit edilmiştir (Demirel Gökalp, 2014, s. 11-28). Bilecik Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleri de Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinde olduğu gibi imparatorluğun ilk dönemlerinde sayıca yoğun olduğu ve *Konstantinopolis* darphanesinin burada da yoğun temsil edildiği görülmektedir. Bilecik Müzesi'nde yer alan Erken Bizans Dönemi sikkelerinin birimlerinde Bandırma Müzesi sikkelerindeki gibi *follis* birimi ön plandadır.

Kocaeli Müzesi'ndeki Bizans sikkeleri üzerinde yapılan bir yüksek lisans tezinde 150 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi tespit edilmiştir (Karanfil, 2019, s. 58-95). Kocaeli Müzesi'nde yer alan Erken Bizans Dönemi sikkelerinin büyük çoğunluğu dönemin ilk imparatorlarına ait olduğu belirlenmiştir. Yine sikkelerin darphaneleri incelendiğinde Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleriyle benzer olarak *Konstantinopolis* ve *Nikomedia* darphanelerinin sikkelerinin sayıca üstün olduğu belirlenmiştir. Kocaeli Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinin incelediğimiz sikkeler ile bir başka benzer yönü de *follis* biriminin sayıca üstünlüğüdür.

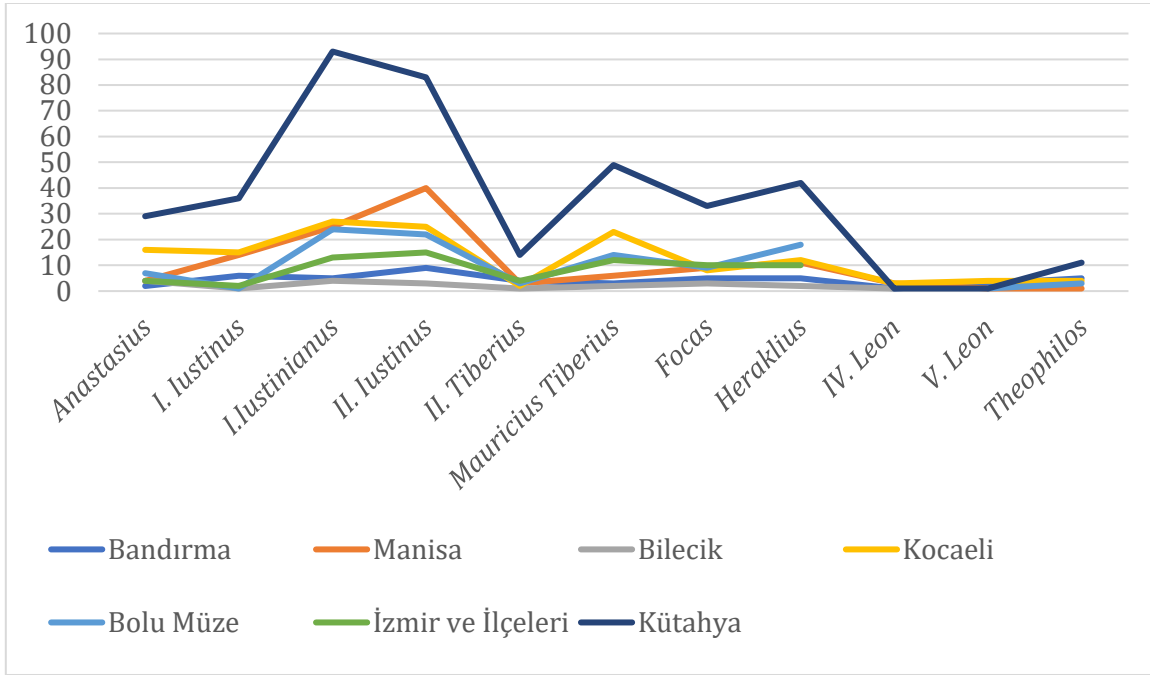
Bolu Arkeoloji Müzesi'ndeki Bizans bronz sikkelerinin ele alındığı çalışmada 129 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi incelenmiştir (Kılıç, 2012). Sikkelerin imparatora göre sayıca dağılımları kataloğumuzda yer alan sikkeler ile benzerdir. Bu benzerliğin yanı sıra bir başka benzer yönü de *Konstantinopolis* darphanesinin yoğun temsili ve *follis* biriminin fazlalığıdır. Yine Bolu Arkeoloji Müzesi'ndeki *Heraclius*'a ait *follis*ler üzerinde yapılan bir çalışmada (Demirel Gökalkp vd. 2012, s. 257-261), kataloğumuzda incelediğimiz *Heraclius follis*leri gibi *Konstantinopolis* darphanesinin sayıca fazla olduğu görülmüştür.

İzmir ili ve bazı ilçelerine ait müzelerdeki Erken Bizans Dönemi sikkeleri üzerine yapılan çalışmada 74 adet sikke çalışılmıştır (Ünal, 2012b, s. 35-63). Bu çalışmada da Bandırma Müzesi sikkelerinde olduğu gibi *Heraclius* Dönemi'ne kadar sayıca yoğunluğun olduğu ve bu dönemle birlikte bir düşüşün başladığı tespit edilmiştir. Çalışmadaki sikkelerin darphane ve birimlerine baktığımızda *Konstantinopolis* darphanesi ve *follis* birimindeki sikkelerin sayıca çokluğu görülmektedir.

Ödemiş Müzesi'ndeki I. *Iustinianus* (MS 527-565) ve II. *Iustinus*'a ait 8 sikke bir başka çalışmada incelenmiştir (Ünal, 2004, s. 127-131). Ödemiş Müzesi'ndeki I. *Iustinianus* ve II. *Iustinus*'a ait sikkeler Bandırma Müzesi'ndeki her iki imparator sikkelerinde olduğu gibi *Konstantinopolis* darphanesinin temsil oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kütahya Müzesi'nde yer alan Bizans Dönemi sikkelerinin incelendiği kitapta 423 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi tespit edilmiştir (Demirel Gökalkp, 2017b, s. 14-73). Sikkelerin imparator dağılımına baktığımızda Bandırma Müzesi'ndeki Erken Bizans Dönemi sikkelerinde olduğu gibi imparatorluğun erken dönemlerinde yoğun bir darbin olduğu görülmektedir. Kütahya Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerini Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinin darphaneleri ile kıyasladığımızda yine *Konstantinopolis*'in en çok sikke basan darphane olduğu ve onu *Nikomedia*'nın takip ettiğini görmekteyiz. İncelediğimiz sikkelerin Kütahya Müzesi sikkeleri ile bir başka benzer yönü de *follis* birimindeki sikkelerin çokluğudur.

Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerin dönem, darphane ve birim yoğunluğunun daha iyi anlaşılması için, Bandırma civarında yer alan müzelerde bulunan Erken Bizans Dönemi sikkeleri ile karşılaştırmamız çalışmamızın verdiği sonuçları daha da önemli hale getirmiştir (Grafik 3, Tablo 2 ve 3).

Grafik 3: Bandırma, Manisa, Bilecik, Kocaeli, Bolu, İzmir ili ve ilçeleri (Bergama, Efes ve Ödemiş) ve Kütahya Müzelerindeki Erken Bizans Dönemi sikkelerinin imparatorlara göre karşılaştırması.

Darphane	ROM	CON	TES	NIKO	KYZ	ANT	KART	Toplam
Bandırma		29	2	8	7	1		47
Manisa		81	2	15	16	10		124
Bilecik		11		3	2	2		18
Kocaeli		91	5	27	5	20		158
Bolu	1	50	3	23	10	18	1	106
İzmir ve ilçeleri		42	3	10	10	5		70
Kütahya	1	254	8	65	36	42	2	408

Tablo 2: Bandırma, Manisa, Bilecik, Kocaeli, Bolu, İzmir ili ve ilçeleri (Bergama, Efes ve Ödemiş) ve Kütahya Müzelerindeki Erken Bizans Dönemi sikkelerinin darphanelere göre karşılaştırması.

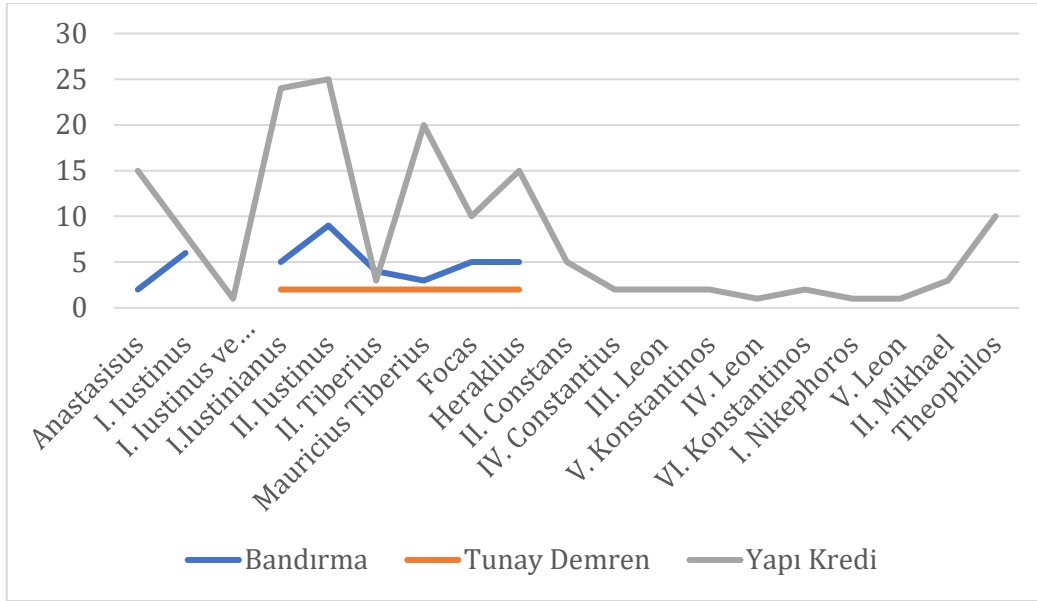
Bandırma Müzesi'nde Bulunan Erken Bizans Dönemi Sikkeleri

Birim	Soli.	Semi.	Trem.	Hexa.	Follis	Y. Follis	Deca.	Penta.	Toplam
Bandırma	2			1	26	10	2	9	50
Manisa	9	1	6	2	61	15	3	28	125
Bilecik					13	7		2	22
Kocaeli	3	1	1		19	21	2	7	54
Bolu					98	27	2	2	129
İzmir ve İlçeleri	16	1	5	4	34	9	2	3	74
Kütahya					295	92	18	16	421
Toplam	30	3	12	7	546	181	31	67	875

Tablo 3: Bandırma, Manisa, Bilecik, Kocaeli, Bolu, İzmir ili ve ilçeleri (Bergama, Efes ve Ödemiş) ve Kütahya Müzelerindeki Erken Bizans Dönemi sikkelerinin birimlere göre karşılaştırması.

Bandırma Müzesi'nde bulunan Erken Bizans Dönemi sikkelerinin bir başka karşılaştırması ise koleksiyoner sikkeleridir. Koleksiyoner sikkelerine baktığımızda Yapı Kredi Koleksiyonu'nda yer alan Bizans sikkelerinin incelendiği kitapta toplam 160 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi ele alınmıştır (Tekin, 1999, s. 115-162). Yapı Kredi sikkelerinde imparatorluğun erken dönemlerinde yoğun bir sikke darbının olduğu ve Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinde olduğu gibi sikke sayısına göre benzer imparatorlarda sayıca fazlalık görülmektedir. Darphane ve birim benzerliğini incelediğimizde Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleriyle benzer olarak Yapı Kredi Koleksiyonu Erken Bizans Dönemi sikkelerinde de *Konstantinopolis* darphanesi ve *follis* biriminin sayıca fazla olduğu tespit edilmiştir.

Bir başka koleksiyoner sikkelerinin incelendiği Tunay Demran Koleksiyonu sikkelerinde 16 adet Erken Bizans Dönemi sikkesi bulunmaktadır (Ünal vd. 2017, s. 72-79) İncelenen koleksiyon sikkeleri dönem, darphane ve birim yoğunlukları yönünden kataloğumuzda yer alan sikkeler ile benzer özellikler göstermektedir. Böylelikle her iki koleksiyonda yer alan erken Bizans Dönemi sikkelerinin incelediğimiz Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleri ile benzer yönleri fazladır (Grafik 4, Tablo 4 ve 5).

Grafik 4: Bandırma Müzesi, Tunay Demran Koleksiyonu ve Yapı Kredi Koleksiyonu sikkelerinin imparatorlara göre karşılaştırması.

Darphane	ROM	CON	TES	NIKO	KYZ	ANT	Toplam
Bandırma Müzesi		29	2	8	7	1	47
Tunay Demran	1	4	1	3		3	12
Yapı Kredi		110	3	19	9	20	161
Toplam	1	142	6	30	16	24	220

Tablo 4: Bandırma Müzesi, Tunay Demran Koleksiyonu ve Yapı Kredi Koleksiyonu sikkelerinin darphanelere göre karşılaştırması.

Birim	Soli.	Semi.	Trem.	Hexa.	Follis	Y. Follis	Deca.	Penta.	Toplam
Bandırma Müzesi	2			1	26	10	2	9	50

Bandırma Müzesi'nde Bulunan Erken Bizans Dönemi Sikkeleri

Tunay Demran Koleksiyonu					8	5		3	16
Yapı Kredi Koleksiyonu	25	1	3	6	190	19	2	10	256
Toplam	27	1	3	7	224	34	4	22	322

Tablo 5: Bandırma Müzesi, Tunay Demran Koleksiyonu ve Yapı Kredi Koleksiyonu sikkelerinin birimlere göre karşılaştırması.

3. Değerlendirme ve Sonuç

Bandırma Müzesi'nde yer alan 51 adet Erken Bizans Dönemi sikkelerinin tamamı teşhis edilmiştir. 51 sikkeden 2'sinin imparatoru ve 4'ünün darphanesi sikkelerin uğradığı korozyondan dolayı tespit edilememiştir. 11 farklı imparatora ait sikkelerin 5 farklı darphanede darp edildiği belirlenmiştir. Sikkelerin imparatorlara göre dağılımlarına baktığımızda imparatorluğun içerisinde bulunduğu ekonomik refah ile doğru orantılı olarak erken dönemlerde sayıca fazla olduğu görülmektedir. Erken Bizans Dönemi'nin kapsadığı tarihleri göz önüne aldığımızda MS 7. Yüzyılın ikinci yarısından MS 9. Yüzyılın ilk çeyreğine kadar sikkelerde bir kesilme vardır. Bu durum Bandırma Müzesi'nde bulunan sikkelerin yanı sıra yukarıda değinilen müzeler ve Anadolu'nun büyük bir kısmında da geçerlidir. Bandırma Müzesi ve yukarıda incelediğimiz müzeleri içerisine alan Batı Anadolu olarak tabir edilen bu bölgelerdeki müze ve kentlerde görülen kesilmenin ana sebebi bu dönemde özellikle Batı Anadolu'ya doğudan gerçekleştirilen Sasani akınları ile ilgilidir (Tek, 2015, s. 120; Keleş vd. 2020, s. 55-57). Erken Bizans Dönemi'nde Batı Anadolu'ya doğudan gerçekleştirilen Sasani ve Arap akınları bölgenin birçok kentinde ekonomik olarak olumsuzluklara yol açması bölgedeki kentlerde ele geçen sikkelerde daha detaylı görülmektedir (Demirel Gökalp, 2018, s. 83-98). Batı Anadolu ile birlikte Anadolu'nun genelinde bu dönemde sikkelerde görülen kesilme, Sasanilerin yanı sıra Avar, Slav, Goth ve Arap saldırıları ile Bizans'ın ekonomik olarak güçsüzleşmesidir (Foss, 1975, s. 721). Sikkelerde görülen bu kesilmenin Bandırma Müzesi'ndeki sikkelerin yanı sıra yukarıda incelenen müze ve koleksiyoner sikkeleri de baktığımızda, MS 9. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bir artışın olduğu görülmektedir. Sikkelerde görülen bu artış Bizans'ın MS 9. yüzyılın ikinci yarısı itibari ile siyasi ve ekonomik gücüne yeniden kavuşması ile alakalıdır (Oyarçin vd. 2021, s. 74). İncelediğimiz sikkelerin darphanelerine baktığımızda 5 farklı darphane karşımıza çıkmaktadır. Karşılaştırmada incelediğimiz müzelerin sikkeleri de Bandırma Müzesi sikkeleriyle benzer darphane ağlarını göstermektedir. Hem Bandırma Müzesi sikkelerinde hem de yukarıda verilen diğer müzelerin sikkelerinde *Konstantinopolis* darphanesi sikkelerinin sayıca bir hayli fazla olduğu görülmüştür. Yukarıda da değinildiği gibi bu durum *Konstantinopolis*'in başkent olması ve imparatorluğun doğusuna sikke basan kent olmasından dolayıdır. *Konstantinopolis* darphanesinin yanı sıra Bandırma Müzesi ve diğer müzelerde *Nikomedia* darphanesi sikkelerinin de yoğunluğu göze çarpmaktadır. Karşılaştırılan müzelerde Bolu ve Kütahya müzelerinde 1 adet Roma ve 2 adet Kartaca darphanelerine ait sikkeler dışında bütün sikkelerin darphane ağları

Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleri ile benzer yoğunluğu göstermektedir. Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinin yukarıdaki müzeler ile gösterdikleri darphane benzerlikleri koleksiyon sikkelerinde de görülmektedir.

Birim olarak 6 farklı birimde darp edilen Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinde en fazla *follis* ve onu takiben yarım *follis* birimidir. Bu durum karşılaştırmada verilen müzeler ve koleksiyoner sikkeleri ile aynıdır.

Sonuç olarak Bandırma Müzesi envanterinde yer alan Erken Bizans Dönemi sikkelerinin imparatorluğun refah dönemlerinde sayıca fazla olduğu ve sikke darplarındaki yoğunluğun imparatorluğun ekonomisi ile doğru orantılı ilerlediği görülmektedir. Aynı durum yukarıda verilen kazılar ve müzelerdeki sikkeler içinde geçerlidir. Hem Bandırma Müzesi hem de karşılaştırılan kazı, müze ve koleksiyonerlerdeki Erken Bizans Dönemi sikkelerinin dönem, darphane ve birim olarak benzer yönleri göstermesi dönemin ekonomik yapısının anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkelerinin yukarıda karşılaştırılan kazı sikkeleri ile benzerlikleri sikkelerin Bandırma civarında bulunmuş olması ihtimalini daha da artırmaktadır. Ayrıca Bandırma Müzesi Erken Bizans Dönemi sikkeleri diğer kazı ve müze sikkeleri ile birlikte dönemin sikke dolaşım ve darphane ağlarının anlaşılması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- DEMİREL GÖKALP, Z.-KILIÇ, S. (2011). "Heraclius'un Follisleri: Bolu Arkeoloji Müzesi Örnekleri". *Anadolu Kültürlerinde Süreklilik Ve Değişim, Dr. Mine Kadioğlu'na Armağan*. (Ed. A. Ceren Erel, Bülent İşler, Nilüfer Peker, Güner Sağır). Ankara: 251-263.
- DEMİREL GÖKALP, Z. (2014). "Bilecik Müzesindeki Bizans Bronz Sikkeleri." *TÜBA-KED*. 12:11-28.
- DEMİREL GÖKALP, Z. (2017). "Antik Phrygia'da Bizans Sikke Dolaşımı". *STD XXVI*: 379-393.
- DEMİREL GÖKALP, Z. (2017). *Kütahya Müzesi Bizans Sikkeleri*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- DEMİREL GÖKALP, Z. (2018). "Anadolu'nun Ege Kıyılarında Erken Bizans Dönemi Sikke Dolaşımı". *Ege Dünyası Liman Kentleri Sikke, Mühür ve Ağırlıkları*. (Ed. C. Ünal, A. Ersoy, C. Gürbıyık & B. K. Kasalı). Manisa: 83-98
- DOC I. (1966). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume I, Anastasius to Maurice 491-602*. (Ed.) Alfred R. Bellinger ve Philip Grierson. Washington.
- DOC II/I. (1966). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume II, Phocas to Theodosius III 602-717, Part 1, Phocas and Heraclius (602-641)*. (Ed.) Alfred R. Bellinger ve Philip Grierson. Washington.
- DOC III/I. (1993). *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume III, Part I, Leo III to Michael III (717-867)*. (Ed.) A. R. Bellinger - P. Grierson. Washington.
- FOSS, C. (1975) "The Persians in Asia Minor and the end of Antiquity". *The English Historical Review*. CCCLVII: 721-747.
- KARANFİL, S. (2019). *Kocaeli Müzesi'ndeki Bizans Sikkeleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KELEŞ, V.-OYARÇİN, K. (2020). "Akropol Doğu (İç) Sur Yangın Tabakasında Bulunan Sikkeler Işığında Parion'da Tahribat İzleri Üzerine Bir Ön Değerlendirme." *TÜBA-KED*. 22: 51-66.
- KILIÇ, S. (2012). "Bolu Arkeoloji Müzesi'ndeki Bizans Bronz Sikkeleri." *XV. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu*. (19-21 Ekim 2011). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları: 503-510.
- KÖKER, H. (2007). "The Roman Provincial, Roman Imperial, Byzantine, Medieval and İslamic Coins from the 1952-53 Excavations at Cyzicus." *The Numismatic Chronicle, London The Royal Numismatic Society*, Vol:167: 305-314.
- MURAT, M. K. (2023). "Zeytinliada Doğu Kazı Alanı'nda Bulunan Geç Antikçağ Sikkeleri." *Cedrus*, XI: 289-305.
- MURAT, M. K. (2023). "Zeytinliada Meryem Ana Kilisesi'nde Ele Geçen Sikkeler." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33/2: 507-522.
- MURAT, M. K. (2023). ""Zeytinliada Erken Bizans Şapeli'nde Bulunan Sikkeler." *Art-Sanat*, 20: 435-467.
- MURAT, M. K. (2024). "Kyzikos Kazısı 2022 Yılı Sikke Buluntuları." *Edebiyat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 72: 73-85.
- OYARÇİN, K.-PAYVEREN M. (2021). "Erzurum Arkeoloji Müzesi Bizans Sikkeleri (2005-2017)". *TÜBA-KED*. 24: 69-92.
- SEAR, D. R. (1974). *Byzantine Coins and Their Values*. Londra: Seaby.

- TEK, AHMET TOLGA. (2015). "Side Sikke Buluntuları Işığında MS 622/3'de Pamphylia'ya "Olası" Bir Sasani Saldırısı." *Colloquium Anatolicum*. 14: 116-129.
- TEKİN, O. (1999). *Yapı Kredi Koleksiyonu Bizans Sikkeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret Ve Sanayi A.Ş.
- TEKİN, O.-EROL ÖZDİZBAY, A. (2012). "Coins from Alliano Excavations: Campaign of 1998." *CollAn*. XI: 347-401.
- TEKİN, O.-EROL ÖZDİZBAY, A. (2013). "Coins from Alliano Excavations: Campaign of 1999." *CollAn*. XII: 299-301.
- TEKİN, O.-EROL ÖZDİZBAY, A. (2014). "Coins from Alliano Excavations: Campaign of 2000." *CollAn*. XIII: 293-336.
- TEKİN, O.-EROL ÖZDİZBAY, A. (2014). "Coins from Alliano Excavations: Campaign of 2001." *Anatolia Antiqua*, XXIII, 117-146.
- ÜNAL, C. (2004). "Ödemiş Müzesinden Bir Grup I. Iustinianus ve II. Iustinos Dönemi Sikkeleri". *Sanat Tarihi Dergisi*. XIII/2: 119-137.
- ÜNAL, C. (2012). *Manisa Müzesi Bizans Sikkeleri*. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Yayınları.
- ÜNAL, C. (2012). *İzmir ili ve ilçeleri (Bergama, Efes, Ödemiş Müzeleri) Örnekleri ile I. Dönem Bizans Sikkeleri 5. Yüzyıl Sonu - 8. Yüzyıl Ortası*. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Rektörlük Matbaası.
- ÜNAL, C. vd. (2017). *Tunay Demran Koleksiyonu*. Manisa: Şehzadeler Belediyesi Kültür Yayınları.

İnternet Kaynakları

<https://www.corpus-nummorum.eu/mysia/map?lg=tr> Erişim Tarihi: 04.12.2024

KATALOG

Anastasius (MS 491-518)

Konstantinopolis

Solidus

MS 491-518

Öy. DNANASTA-SIVSPPAVC; büst, cepheden, tüy sorguçlu miğferli, diademli ve zırhlı. Sağ elinde mızrak tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan.

Ay. VICTORI-AAVCCC; Victoria, ayakta, sl.; sağ elinde haç tutuyor, sağ boşlukta yıldız, sonda I Kesimde CONOB

Ref.: DOC I, s. 6, 3i.2.

1. AV 20 mm, 4,45 g, Ky. 6; Müze Env. No. 570

Darphane Belirsiz

Yarım Follis

Öy. DNANASTA-SIVSPPAVC; büst, s.; diademli, zırhlı ve paludamentumlu.

Ay. K solda haç.

2. AE 28 mm, 8,65 g, Ky. 5; Müze Env. No. 413

I. Iustinus (MS 518-527)

Konstantinopolis

Follis

MS 518-527

Öy. DNIVSTI-NVSPPAVC; büst, s.; inci diademli, zırlı ve paludamentumlu.

Ay. M yukarıda haç, sağda ve solda yıldız, aşağıda Of. harfi. Kesimde CON

Ref.: DOC I, s. 40, 8d.

3. AE 31 mm, 17,25 g, Ky. 12; Of. Δ; Müze Env. No. 2022/100

Yarım Follis

MS 518-527

Öy. DNIVSTI-NVSP[AVC]; büst, s.; inci diademli, zırlı ve paludamentumlu.

Ay. K solda uzun haç, yukarıda ve aşağıda yıldız, sağda Of. Harfi.

Ref.: DOC I, s. 43, 15d.1.

4. AE 26 mm, 8,8 g, Ky. 6; Of. Δ; Müze Env. No. 2024/8

Pentanummium

MS 518-527

Öy. [DN]IVSTI-NVSP[PAVC]; büst, s.; inci diademli ve giyimli.

Ay. € sağda Δ

Ref.: DOC I, s. 44, 18c.1.

5. AE 13 mm, 2,65 g, Ky. 12; Müze Env. No. 620

MS 518-527

Öy. DNIVST[I-NVSPPA]VC; büst, s.; inci diademli ve giyimli

Ay. ⚡ sağda € solda A

Ref.: DOC I, s. 45, 21a.2.

6. AE 13 mm, 2,05 g, Ky. 6; Müze Env. No. 981

MS 518-527

Öy. DNIVSTI-[NVSP]AVC; büst s.; inci diademli ve giyimli.

Ay. ⚡ sağda € solda Γ

Ref.: DOC I, s. 45, 21c.1.

7. AE 13 mm, 2,5 g, Ky. 7; Müze Env. No. 343

MS 518-527

Öy. DNIVSTI-NVSPPAV; büst, s.; inci diademli, giyimli ve zırlı.

Ay. ⚡ sağda € solda Δ

Ref.: DOC I, s. 45, 21d.1.

8. AE 13 mm, 1,95 g, Ky. 12; Müze Env. No. 2019/37

I. Iustinianus (MS 527-565)

Konstantinopolis

Follis

MS 538-539

Öy. DNIVST[INI-AN]VSPPAVC; büst, cepheden, tüy sorguçlu miğferli, zırlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan, sağ boşlukta haç.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda tarih, aşağıda Of. harfi. Kesimde CON
Ref.: DOC I, s. 83, 37a.9.

9. AE 34 mm, 18,7 g, Ky. 12; tarih XÇ; Of. A; Müze Env. No. 192

Yarım Follis

MS 538-539

Öy. DNIVSTI-NVSP[AVC]; büst, cepheden, tüy sorguçlu miğferli ve zırhlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan, sağ boşlukta haç.

Ay. K solda A/N/N/O yukarıda yıldız, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi.

Ref.: DOC I, s. 96, 62a.

10. AE 28 mm, 10,2 g, Ky. 10; tarih XII; Of. A; Müze Env. No. 218

Nikomedia

Follis

MS 544-545

Öy. DNIV[STI]-NVSP[AVC]; büst, cepheden, tüy sorguçlu miğferli, diademli ve zırhlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde NIKO

Ref.: DOC I, s. 115, 124b.1.

11. AE 35 mm, 19,7 g, Ky. 6; tarih XÇIII; Of. B; Müze Env. No. 2023/8

Yarım Follis

MS 555-556

Öy. DNIV[STINI-ANVSP]PAVC; büst, cepheden, tüy sorguçlu miğferli, diademli ve zırhlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan, sağ boşlukta haç.

Ay. K solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı. Kesimde NI

Ref.: DOC I, s. 121, 152.

12. AE 25 mm, 8 g, Ky. 6; tarih XXVIII; Müze Env. No. 2022/1

Belirsiz Darphane

Decanummium

MS 548-549

Öy. [DNI]VSTI-NV[SP]PAVC; büst, s.; diademli, zırhlı ve paludamentumlu.

Ay. I solda A/N/N/O sağda yıl rakamı

13. AE 16 mm, 3,55 g, Ky. 1; tarih XXII; Müze Env. No. 977

II. Iustinus (MS 565-578)

Konstantinopolis

Pentanummium

MS 565-578

Öy. Monogram

Ay. € sağda Γ

Ref.: DOC I, s. 219, 60c.1.

14. AE 10 mm, 2,15 g, Ky. 12; Müze Env. No. 366

1216

MS 565-578

Öy. Monogram

Ay. € sağda †

Ref.: DOC I, s. 219, 60e.1.

15. AE 15 mm, 1,60 g, Ky. 6; Müze Env. No. 2017/1112

Thessalonika

Yarım Follis

MS 571-572

Öy. [DNIVSTI-NVSP]PAV; Iustinus ve Sophia, cepheden, tahta oturuyorlar.

Ay. K solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda I ve yıl rakamı. Kesimde TES

Ref.: DOC I, s. 223, 72.

16. AE 20 mm, 5,80 g, Ky. 6; tarih ÇII; Müze Env. No. 149

Nikomedia

Follis

MS

Öy. DNIVSTI-NVSPPA[VC]; Iustinus ve Sophia tahta oturuyorlar, cepheden.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde NIKO

Ref.: DOC I, s. 228, 97c.1.

17. AE 29 mm, 14 g, Ky. 6; tarih Ül; Of. B; Müze Env. No. 2019/15

MS 574-575

Öy. DNIVST[I-NVSPPAVC]; Iustinus ve Sophia tahta oturuyorlar, cepheden.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde NIKO

Ref.: DOC I, s. 230, 100d.1.

18. AE 30 mm, 13,6 g, Ky. 12; tarih X; Of. B; Müze Env. No. 2022/96

Kyzikos

Yarım Follis

MS 576-577

Öy. DNIVS[TI-NVSP]AVC; Iustinus ve Sophia, cepheden, tahta oturuyorlar. Iustinus sağ elinde haçlı globus, Sophia sağ elinde haçlı asa tutuyor. Her ikisinin de başında nimbus.

Ay. K solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı. Kesimde KYZ

Ref.: DOC I, s. 239, 134; Sear, s. 95, 373.

19. AE 23 mm, 5,75 g, Ky. 6; tarih XI; Müze Env. No. 254

Pentanummium

MS 565-578

Öy. Monogram

Ay. € sağda K

Ref.: DOC I, s. 240, 137.3.

20. AE 15 mm, 1,95 g, Ky. 6; Müze Env. No. 803

21. AE 15 mm, 2,65 g, Ky. 6; Müze Env. No. 2020/46

22. AE 14 mm, 1,95 g, Ky. 6; Müze Env. No. 2023/94

II. Tiberius (MS 578-582)

Konstantinopolis

Yarım Follis

MS 579-582

Öy. ΟΜΤΙCΟ[NS-TANPPA]VI; büst, cepheden, zırhlı ve tüy sorguçlu, diademli ve pendilia miğferli. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan.

Ay. XX yukarıda haç. Kesimde CONΓ

Ref.: DOC I, s. 274, 17c.

23. AE 25 mm, 6,65 g, Ky. 6; Müze Env. No. 341

Decanummium

MS 579-582

Öy. ΟΜΤΙ CΟ[NS-TANPPA]V; büst, cepheden, zırhlı ve haçlı taçlı.

Ay. X yukarıda haç.

Ref.: DOC I, s. 275, 20a.1.

24. AE 17 mm, 2,5 g, Ky. 12; Müze Env. No. 2022/98

Nikomedia

Follis

MS 581-582

Öy. [ΟΜΤΙ]Β CONS-T[ANP]PAVI; büst, cepheden, konsül cüppeli, haçlı taçlı ve pendilialı. Sağ elinde mappa, sol elinde kartallı asa tutuyor.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı. Kesimde NIKOA

Ref.: DOC I, s. 279, 31a.2.

25. AE 30 mm, 11,95 g, Ky. 10; tarih ÇII; Müze Env. No. 1033

MS 581-582

Öy. ΟΜ[ΤΙΒ C]O[NS-TAN[PP]A]VI; büst, cepheden, konsül cüppeli, haçlı taçlı ve pendilialı. Sağ elinde mappa, sol elinde kartallı asa tutuyor.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı. Kesimde NIKOB

Ref.: DOC I, s. 279, 31b.

26. AE 30 mm, 11,25 g, Ky. 6; tarih ÇII; Müze Env. No. 2023/95

Mauricius Tiberius (MS 582-602)

Konstantinopolis

Follis

MS 601-602

Öy. ΟΝΜΑV[RICI TIBERPP]AVC; büst, cepheden, konsül cüppesi giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde haç mappa, sol elinde kartallı asa tutuyor.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda ⌘ sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde CON

Ref.: DOC I, s. 310, 44c.

27. AE 32 mm, 13,25 g, Ky. 6; tarih XX; Of. Γ; Müze Env. No. 41

1218

Nikomedia

Follis

MS 582-583

Öy. ΟΜΤ[ΙΒΕΡ ΙΜΑΥΡΡ]ΡΑ; büst, cepheden, zırlı ve haçlı. Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde NIKO

Ref.: DOC I, s. 323, 91b.2.

28. AE 28 mm, 11,8 g, Ky. 12; tarih I; Of. B; Müze Env. No. 971

Antiokhia

Follis

MS 585-586

Öy. ΟΠ[ΤΙΟΓ Ν]ΙΤΡΡΑΙΥ; büst, cepheden, konsül cüppesi giyimli ve yonca süslü taçlı. Sağ elinde mappa tutuyor, solda kartallı asa.

Ay. M solda A/N/N/O sağda yıl rakamı. Kesimde ΤΗΕΥΡ

Ref.: DOC I, s. 339, 155.2.

29. AE 28 mm, 11,55 g, Ky. 6; Tarih II II; Müze Env. No. 1018

Focas (MS 602-610)

Konstantinopolis

Follis

MS 606-607

Öy. ΔΝΦΟΚΑΣ-ΡΕΡΡΑΥC; büst, cepheden, konsül cüppesi giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde haç tutuyor.

Ay. XXXX yukarıda A/N/N/O sağda yıl rakamı. Kesimde CONF

Ref.: DOC II/I, s. 164, 29b.

30. AE 32 mm, 10 g, Ky. 3; tarih V; Müze Env. No. 2022/99

MS 607-608

Öy. ΔΜ[ΦΟΚΑΣΡΕΡ]ΡΑΥC; büst, cepheden, konsül cüppesi giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde haç tutuyor.

Ay. XXXX yukarıda A/N/N/O sağda yıl rakamı. Kesimde CONB

Ref.: DOC II/I, s. 105, 30a.3.

31. AE 30 mm, 13,5 g, Ky. 6; tarih 5; Müze Env. No. 109

Thessalonika

Yarım Follis

MS 603-605

Öy. [ΟΜΦΟΚ]Α-ΡΕΡΡΑΥC; Focas ve Leontia, cepheden. Focas (solda) taçlı, sağ elinde haçlı globus tutuyor, Leontia (solda) sağ elinde çapraz haçlı asa tutuyor. İkisi de ayakta ve başlarının arasında haç.

Ay. XX yukarıda haç. Kesimde TES

Ref.: DOC II/I, 175, 51.1.

32. AE 22 mm, 5,25 g, Ky. 1; Müze Env. No. 2023/9

Nikomedia

Follis

MS 606-607

Öy. δMFOCAPΕΡΑΥΣ; büst, cepheden, konsül cüppesi giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde haç tutuyor.

Ay. XXXX yukarıda A/N/N/O sağda yıl rakamı. Kesimde NIKOB

Ref.: DOC II/I, s. 178, 58b.2

33. AE 28 mm, 11,6 g, Ky. 10; tarih 4; Müze Env. No. 344

Kyzikos

Yarım Follis

Öy. δNFOCA-PE[RPAVC]; büst, cepheden, konsul cüppesi giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde mappa, sol elinde haç tutuyor.

Ay. XX yukarıda haç. Kesimde KYZB

Ref.: DOC II/I, s. 186, 82b.1.

34. AE 25 mm, 4,95 g, Ky. 6; Müze Env. No. 280

Heraclius (MS 610-641)

Konstantinopolis

Solidus

MS 629-631

Öy. δδNNHΕΡΑCΛIYCEHΕRACONSPPAVC; solda Heraclius, sakallı, khalamys giyimli ve haçlı taçlı, sağda Heraclius Constantinus, khlamys giyimli ve haçlı taçlı, başlarının arasında haç.

Ay. VICTORIA AΥΦΥ; üç basamaklı kaide üzerinde potent haç, sonda S

Ref.: DOC II/I, s. 255, 26f.

35. AV 21 mm, 4,4 g, Ky. 6; Müze Env. No. 2021/25

Hexagram

MS 615-638

Öy. [δδNN]HΕΡΑCΛIYΣ-ΕCΗΕR[ACON]; solda Heraclius, kısa sakallı, sağda Heraclius *Constantinus*, ikisi de tahta oturuyorlar, ikisi de khlamys giyimli ve haçlı taçlı. Sağ ellerinde haçlı globus tutuyorlar, başlarının arasında haç.

Ay. δΕΥCΑΔIΥCΑΡΟΜΑΝIΣ; üç basamaklı kaide üzerinde globuslu potent haç. Sağ boşlukta K

Ref.: DOC II/I, s. 272, 64.1.

36. AR 24 mm, 6,7 g, Ky. 6; Müze Env. No. 2021/67

Follis

MS 610-641

Öy. Lejand yok. Üç figür, cepheden, ayakta. Heraclius ortada, Heraclius Constantinus sağda, solda Maritina. Her biri khlamys giyimli ve haçlı taçlı.

Ay. M yukarıda haç, aşağıda Of. harfi. Kesimde CON

Ref.: DOC II/I, s. 288-290, ?.

37. AE 22 mm, 5,20 g, Ky. 12; Of. Δ; Müze Env. No. 117

MS 610-641

Öy. Solda Heraclius, sakallı, askeri giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde uzun asa tutuyor. Sağda Heraclius Constantinus, khlamys giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde globuslu haç tutuyor. Aralarında haç.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, aşağıda Of. harfi. Kesimde CON

Ref.: DOC II/I, s. 295-300, ?

38. AE 22 mm, 5,40 g, Ky. 7; Of. Δ; Müze Env. No. 163

Kyzikos

Follis

MS 612-613

Öy. [dNRAC]LI-PERPRAV; büst, cepheden, giyimli, zırhlı ve tüy sorguçlu ve pendilia miğferli.

Sağ elinde haçlı globus tutuyor, sol omuzunda süvari betimli kalkan.

Ay. M solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi. Kesimde KYZ

Ref.: DOC II/I, s. 169a.1.

39. AE 32 mm, 10,25 g, Ky. 6; tarih III; Of. A; Müze Env. No. 799

IV. Leon (MS 775-780)

Konstantinopolis

Follis

MS 776-778

Öy. IV. Leon (solda) sakallı, VI. Konstantinos (sağda) sakalsız, ikisi de cepheden, ikisi de khlamy ve haçlı taçlı, yukarıda haç.

Ay. Yatay çizgi üstünde, IV. Leon (solda) sakallı, VI. Konstantinos (sağda), ikisi de sakallı, loros giyimli ve haçlı taçlı; sağda B solda A yukarıda haç; çizgi altında, M solda X sağda N aşağıda A

Ref.: DOC III/I, s. 331, 4.1.

40. AE 19 mm, 3,80 g, Ky. 6; Müze Env. No. 429

V. Leon (813-820)

Konstantinopolis

Follis

MS 813

Öy. LE-ONBASIL; büst, cepheden, sakallı, khlamys giyimli ve haçlı taçlı. Sağ elinde potent haç tutuyor, solda akakia.

Ay. M yukarıda haç, solda X/X/X sağda N/N/N aşağıda Of. Harfi.

Ref.: DOC III/I, s. 378, 6.5.

41. AE 21 mm, 5 g, Ky. 6; Of. A; Müze Env. No. 592

MS 813-820

Öy. LEONS-CONSZ; Leon (solda), sakallı, khlamys giyimli ve haçlı taçlı, Konstantin (sağda), taçlı ve loros giyimli, elleri görünmüyor, yukarıda haç.

Ay. M yukarıda haç, solda, X/X/X sağda, N/N/N aşağıda Of. harfi.

Ref.: DOC III/I, s. 378, 6.6.

42. AE 21 mm, 4,6 g, Ky. 6; Of. A; Müze Env. No. 802

43. AE 21 mm, 4 g, Ky. 6; Of. A; Müze Env. No. 992

Theophilos (MS 829-842)

Konstantinopolis

Follis

MS 830/1-842

Öy. ΘΕΟΦΙΛ-ΒΑΣΙΛ; imparator, yarım figür, sakallı, loros giyimli. Sağ elinde içi haç bezemeli labarum, sol elinde haçlı globus tutuyor.

Ay. +ΘΕΟ/ΦΙΛΑΥΣ/ΟΒΣΕΣ/ΝΙΚΑΣ

Ref.: DOC III/I, s. 437, 15a.16.

44. AE 29 mm, 8,05 g, Ky. 3; Müze Env. No. 261

45. AE 28 mm, 7,85 g, Ky. 6; Müze Env. No. 591

46. AE 28 mm, 7,4 g, Ky. 6; Müze Env. No. 2021/73

47. AE 22 mm, 3,85 g, Ky. 11; Müze Env. No. 494

48. AE 20 mm, 3,3 g, Ky. 5; Müze Env. No. 972

Darphanesi Tespit Edilen

Kyzikos

Follis

Öy. Büst, cepheden.

Ay. M solda A/N/N/O aşağıda Of. harfi. Kesimde KYZ

49. AE 30 mm, 11,65 g, Ky. 6; Of. B; Müze Env. No. 76

İmparatoru ve Darphanesi Belirsiz

Yarım Follis

Öy. Büst, s.

Ay. K solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı.

50. AE 22 mm, 1,4 g, Ky. 12; tarih Ϛ; Müze Env. No. 969

Öy. Büst, cepheden.

Ay. K solda A/N/N/O yukarıda haç, sağda yıl rakamı, aşağıda Of. harfi.

51. AE 20 mm, 5,55 g, Ky. 7; tarih ?; Of. ?; Müze Env. No. 978

KATALOG FOTOĞRAFLARI

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

EXTENDED ABSTRACT

In the study carried out in Bandırma Museum in 2024, 1657 coins registered in the museum inventory were identified. The coins registered in the inventory were brought to the museum through excavation, purchase, donation and confiscation methods. There are 98 excavation coins in the museum. These coins were unearthed during the rescue excavations in *Daskyleion*, *Cyzicus*, *Zeytinliada* and the museum. Apart from the excavations, the exact find locations and conditions of the 1559 coins in the museum are not clear. Therefore, our knowledge about the find locations of the coins is limited. The information provided by the people who sold the coins to the museum, donated them or obtained them by force is generally that the coins were found in regions close to Bandırma. The existence of the ancient cities of *Cyzicus* and *Daskyleion* right next to Bandırma supports the accuracy of this information.

In this study, Early Byzantine Period coins, which are not excavation findings and are registered in the museum inventory, were examined. There are 51 Early Byzantine Period coins in the museum inventory. The coins were brought to the museum between 2003-2024 using the methods mentioned above. Therefore, our information about the find locations is not clear. Most of the coins were probably obtained from illegal excavations in nearby areas.

All 51 coins dating to the Early Byzantine Period have been identified. The emperors of 49 of the coins were identified, and the emperors of 2 of them could not be identified due to deterioration of the coins. The earliest of the coins belongs to the period of *Anastasius* and the latest to the period of *Theophilos*. When we look at the distribution of the coins, the emperor with the most coins is *Justinus II* with 9 coins. The emperor with the fewest coins in the catalogue is *Leo IV* with 1. In the periodic distribution of the coins, it is seen that there is a density in the early periods.

Of the 51 coins in the catalogue, the mints of 47 were identified, while the mints of 4 coins could not be identified due to their poor condition. Thus, it was determined that the coins were minted in the mints of *Thessalonica*, *Constantinople*, *Nicomedia*, *Cyzicus* and *Antioch*. Among the mints, the most coins belonged to *Constantinople* with 29 coins, and the least belonged to *Antioch* with 1 coin.

The examined coins were minted in gold (2), silver (1) and bronze (48). The coins are in *solidus*, *hexagram*, *folles*, *half folles*, *decanummium* and *pentanummium* units. The coin iconography of the period can be seen in the types of Early Byzantine Period coins in Bandırma Museum. The front of the coins bear the emperor, members of the emperors' families, and monograms belonging to the emperors. The back of the coins bear the characteristics of Byzantine coins. These types are in the form of legends, symbols, and letters.

The Early Byzantine Period coins in the Bandırma Museum were compared with the coins in museums close to Bandırma and published. In this comparison, the Early Byzantine Period coins in the Manisa, Bilecik, Kocaeli, Bolu, İzmir, Bergama, Ephesus, Ödemiş and Kütahya museums were discussed. In the comparison, it was seen that the period density, mint networks and coin units were closely similar. In addition to the museums, collector coins around Bandırma were another comparison option. The similarities seen in the museum coins are also seen in the collector coins.

It has been determined that the majority of the Early Byzantine Period coins in the Bandırma Museum belong to the first emperors of the period. This intensive minting progressed in direct proportion to the prosperity of the empire. It has been determined that the mints of the coins have a high number of mints from the Constantinople mint, and that this is the same in

both Bandırma and the compared museums. This similar situation, which is also valid for the units, provides us with important information about the economic structure of the Early Byzantine Period, the density of coin circulation and mint networks.